

اشاره

مثل‌ها همیشه تلنگری برای عبرت و یادآوری است. یک جمله به ظاهر ساده می‌گویند تا مطلبی مهم را به مخاطب بفهمانند. این نکته در ضرب‌المثل‌های گرفته شده از حادثه عاشورا از اهمیت بالاتری برخوردار است، چراکه شاید رفتار و گفتار ما، ناخواسته به شخصیت‌های منفور آن حادثه نزدیک شده باشد و خود از آن بی‌خبر باشیم.

مثل‌های عاشورایی

به کوشش حمیده رضایی (باران)

پسر طوعه است

طوعه بانوی با ایمانی بود که مسلم‌بن عقیل را به خانه‌اش برد و به او پناه داد. بلال، پسر طوعه، از این راز آگاه شد و به نیروهای ابن زیاد خبر داد. در تعزیه مسلم، بلال به امیر می‌گوید: بده تو مژده پادشاه کل جهان! که آورم خبر از مسلم اندرین سامان بدان امید که مسلم بود به خانه ما چو گنج جای گرفته در آشیانه ما جمله پسر طوعه یادآور آن واقعه است و به جاسوسی، خیانت، نامردی اشاره می‌کند. مگر من پسر طوعه هستم؟ گونه دیگر این مثل است که شخص هنگام دفاع و رفع تهمت از خود به کار می‌برد.

هم طبّال یزید است و هم علمدار حسین!

در گذشته برخی از تعزیه‌خوانان در دو نقش بازی می‌کردند. گاه نقش حضرت ابوالفضل (ع) داشتند و زمانی نقش طبّال یزید. مثل به نفاق و دورویی اشاره می‌کند و درباره‌ی دو دلانی که نمی‌توانند دل به یک سمت سپرده، گاه در صف نیکان و گاه بدان قرار می‌گیرند، به کار می‌رود.

هم نذر حسین (ع) است و هم شام شب بچه

این عبارت در مواردی که چیزی به اشتباه یا به صورت هدیه دادن از کف می‌رود و سپس ادای نذر شمرده

می‌شود، به کار می‌رود. مانند:

الف: روغن ریخته نذر امامزاده.

ب: خدا کشته را به قربانی حساب می‌کنند.

همه‌ی ماه‌ها خطر دارد، بد نامی‌اش صفر دارد

ماه صفر - به دلیل شهادت رسول خدا (ص)، اربعین شهادی کربلا و بازگشت اسیران - ماهی شوم و آکنده از خطر شمرده شده و در آن امر به صدقه‌ی بسیار شده است. ولی چون در همه ماه‌ها صدقه سفارش شده و امکان خطر هم وجود دارد ولی کسی توجه نمی‌کند به این مثل بیان می‌کنند.

«همه‌ی ماه‌ها خطر داره

بدنامی، ماه صفر داره»

عبارتی دیگر از این مثل است.

نقاره‌چی یزید است!

این مثل به حمایت از ستمگر اشاره دارد و درباره‌ی کسی که از ستم پیشه‌گان طرف‌داری می‌کند، به کار می‌رود.

نخودی در آش امام حسین (ع) انداختن

در گذشته وقتی می‌خواستند کمکی از کسی بگیرند یا او را به شرکت در عزاداری و تأمین بخشی از مخارج آن ترغیب کنند می‌گفتند: شما هم نخودی در آش امام حسین (ع) بیندازید. مثل، ریشه در آن گفتار دارد و به دخیل بودن در کار خیر اشاره می‌کند. حتی شده به یک نخود در آش انداختن باشد.

من این‌جا یک تن و یک شهر دشمن

این مصرع از تعزیه شهادت مسلم‌بن عقیل و فرزندانش برگرفته شده‌است و به تنهایی و بی‌کسی اشاره می‌کند.

موکل آب فرات است

این مثل به ماجرای کربلا و شهادت حضرت ابوالفضل (ع) اشاره می‌کند و درباره‌ی افراد بی‌رحم و انعطاف‌ناپذیر که در اجرای مأموریت خویش انسانیت و عاطفه را زیر پا می‌نهند، به کار می‌رود.

مگر هنوز بناهای جور او برپاست

این بیت، مصرعی از یک تعزیه است و برای بیان ادامه ظلم و شر از کسی که قبلاً ستم می‌کرد، گفته می‌شود.

مثل (دو) طفلان مسلم

در مورد کودکان ستم دیده به کار می‌رود؛ کودکانی غریب، مظلوم، آرام، محزون، خوش سیما که پیوسته با یکدیگرند. یا وقتی کسی در انجام کاری فقط یک طرفدار بیش‌تر ندارد.

مثل شام غریبان

این مثل به شب‌های دشوار و غمناک اسیران کربلا اشاره دارد و برای بیان شدت اندوه و دردناکی موقعیت‌ها، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

